

Η ημέρα που παρυστάθηκε από τη σκηνή του Έθνικού μας Θεάτρου «Ο Οιδίπους Τύραννος» θα μείνει ιστορική για τα θεατρικά μας χρονικά. Οι Άθηναίοι που παρευρέθησαν στην παράστασή του, πρέπει να το όμολογήσουν πως για πρώτη φορά ένοιωσαν να ζουνε δημιουργικά πάνω στη σκηνή το άθάνατο έργο, που ως τώρα άπλωσε το χαίρονταν έπιπόλαια, σαν ένα δείγμα μιιάς μεγάλης πνευματικής άκμης, ενός άρχαίου πολιτισμού, που σήμερα όμως έχει ξεφύγει πιά από τα νέα συνθέματα που δημιουργήσε ή ζωή στο κύλισμα των αιώνων. Το πραγματικό πηγάδι ενδιαφέρον, την ψυχική έπαφή, με το παραστανόμένο έργο και με της γιγάντιες μορφές του, ποτέ δέν φανταζόνταν πως μπορούσε να τους προκαλέσει το άνοιγμα της Λυλίας. Από καθαρή άμορφωσιά και από διεστραμένο κριτήριο ψυχικό και πνευματικό πισ έψαμε και διαλαλήσαμε άδιάκοπα πως ή άρχαία μας πνευματική κληρονομιά έχει πεθάνει και πως δέν μπορεί να έχει πιά καμμιά επίδραση σε μας, φέρνοντάς μας το γλυκό ψυχικό άναθρασμό και το πνευματικό άνατάραγμα που προκαλεί το έργο Τέχνης. Το πιστέψαμε, λέω, αυτό ως τώρα από καθαρή διαστροφή γιατί δέν είμασταν σε θέση να διακρίνουμε κάτω από την ξεπερασμένη μορφή της άρχαίας τραγωδίας τίς αλώγιες λήθειες και την υπέρτατη κοσμογονική ψυχή που δονείται και θι δονείται αιώνια επ' όσον θά υπάρχει ζωή, μέσα στο λαμπρό κόσμο που ώρθωσε το γιγάντιο χέρι ενός Αίσχύλου, ενός Σοφοκλή, ενός Ευριπίδη. Οι Τιτάνες αυτοί, τέκνα ενός υπέροχου πολιτισμού, συνέλαβαν και ώρθωσαν στα έργα τους βασικές εικόνες ζωής, που δέν μπορεί ποτέ να σβύσουν, όσοι αιώνες και αν αυλήσουν, γιατί ό άνθρωπος μέσα στα βασικά του γνωρίσματα μένει πάντα ό ίδιος. Και είν σε κάποιους χρόνους και τόπους ή διανοητικότητα, ή ψυχοσύνθεσις και ή έκφρασις των ανθρώπων διαφέρει, ή φύσις των όμως μένει πάντα ή ίδια, όπως το άντελήφθη ε σαφά ό Θεοκυδίδης σαν έλεγε: «Τ'άει γινόμενα και έζόμενα έως αν ή αυτή φύσις των ανθρώπων ή».

Ποιό είναι όμως αυτό το βασικό γνώρισμα της άρχαίας ιστορίας; Τίποτα άλλο δέν είναι παρά αυτός ό άγώνας του άτομου πάνω στη ζωή, αυτή ή τραγωδία, αυτό το δράμα, που υπάρχει, στο να ζει και να κινείται μόνον κανείς μέσα στη φλογερή και ποικιλόμορφη θάλασσα που ονομάζεται Ζωή.

Αυτός ό άγώνας και αυτή ή τραγωδία μήπως έπαιψε και τώρα να υπάρχει; Ποιός άνθρωπος και τίμερα ακόμα, σε ώρισμένες του ύψηλές στιγμές, σαν κατώρθωσε να νικήσει στον άγώνα του για το ψωμί και να ξεπεράσει τη μέθη που φέρνει ή νίκη αυ ή, δε στάθηκε σιωπηλός και έμβρόντητος γεμάτος από θερησκευτικό δέος μπρό; στο σιωπηλό άτένισμα της Ζωής και δέν του γεννήθηκε ή δραματική συγκίνησης έξω πιά από τα υλικά στοιχεία ή τα έφήμερα ύποστατά στοιχεία που τον περιβάλλουν; Σε τέτοιες στιγμές που άρχίζει ό άνθρωπος να νοεί και να υπέρχει έξω από τη φαινομενικότητα της άπατηλής κοινωνικής ζωής, σε τέτοιες στιγμές ήθι ής και ζωικής πληρότητας, άρχίζει τότες ένας άλλος άγώνας, μιιά άλλη πάλη, τερλίσια όδυνηρή. Η πάλη του άτομου προς γνωση, ή πάλη του άτομου να λύση το άινιγμα της Σφίγγας, το δραματικό ξεκίνημα της έλευθερης ύπαρξης να κυριαρχήσει με τη ρώμη του και με το νού του μέσα σ'όλο αυτό το πέλαγος των άντιμαχομένων γεγονότων, μέσα σ' όλο αυτό το χάος της άνομίας των φαινομένων. Φωτεινό, αώνιο και άκατάλυτο σύμβολο του τέτοιου άγώνα θά μείνει για πάντα μέσα στο κύλισμα των αιώνων ή πάναρηνη μορφή του Οιδίποδα, ή ποιό περλώδην αυτή μορφή της άρχαίας τραγωδίας. Παιδιό ακόμα, σαν ζούσε κυριαρχώντας μέσα στους συνομιλήκους του δρίστηκε πως δέν είναι από βασιλικό αίμα. Ξεκίνησε λοιπόν αυτό το γέννημα «της άνοιχτοχέρας τύχης» με μόνο οδηγό τη δίψη του για γνώσι και τη θέλησή του να ξεδιαλύνει ποιό είναι ή γενηά του και από ποιά κρατάει. Αυτή ή άποκοιιά του στάθηκε το πρώτο του έγκλημα. Το μαντείο του προλέγει τρομερές καταστροφές. Έκείνος όμως θά πολεμήσει να ξεφύγει τη μοιρα αυτή που του όρίζει ή άδυσώπητη άνάγκη. Κι' έτσι διαφεντεύοντας το δίκιο του με τη ρώμη του, σκοτώνει σ' ένα τρίστρατο το θρασύ γέρο που θέλησε να του διακόψει την πορεία της ζωής του, και με τη σοφία του, έξουδετερώνει και τη σοφή Σφίγγα που του όρθώθηκε άπειλητική με τους γρίφους της μπρός στο τελευταίο σκαλοπάτι της εύτυχίας του. Νικητής τώρα, μπαίνει μέσα στη Θήβα ως «άνδρων ό πρώτος» για να κυριαρχήσει και να βασιλέψει. Κι' ως τόσο ό ήρωας αυτός θά γκρεμιστεί από τον ψηλό του θρόνο και θά κυλιστεί θαρμένος από ένα σωρό άνομήματα, κοινό περιγέλοιο, για να μιιά ιστορήσει άκόμη μιιά φορά, με τα άστεργα δεινά του, την πρώ-

τη και μεγάλη αλήθεια:—“Ανθρώπε στη ζωή αυτή είσαι καταδικασμένος, δεν αξίζεις τίποτα, είσαι ένα μηδέν, μη εγαίνεις λοιπόν από τὰ βρια τῆς ματριότητός σου και νά θέλεις νά γίνεις ἡ μοναδική οὐσία τοῦ σύμπαντος.

Αὐτό τὸ ὑψηλὸ νόημα ποὺ ἀναβλύζει μέσα μας σάν μιὰ θρησκευτικὴ δραμάτιση πηγάζει τάχα ἀπὸ τὴν παρακολούθησι, ἀπλῶς τῶν παθημάτων τοῦ Οἰδίποδα: “Ὀχι! Ὁ Οἰδίπους και τὰ παθήματά του εἶναι ἀπλῶς μιὰ συνέπεια και τὰ λόγια του δὲν εἶναι παρά φαινομενικότητες, εἰδῶλα, μιᾶς ἄλλης ζωῆς, ἐνιαίας και ἰσχυρῆς, ποὺ τὴ συνέλαθε ἡ θεϊκὴ ψυχὴ τοῦ Σοφοκλῆ ποὺ δὲν ἐκδηλώνεται ὁμοῦς παρά σ’ε,τι δὲν ἐκφράζει ρηματικά ὁ ποιητὴς και μένει ἔτσι ἀνέκφραστη πίσω ἀπὸ τίς εἰκόνες και τὴ διαδοχὴ τῶν σκηνῶν και τὴν αἰνεματικὴ ὑπόστασι τοῦ χοροῦ ποὺ ἐκφράζουσι σοφία πολὺ βαθύτερη ἀπ’ ἔτι φανερώνει ὁ ποιητὴς μετὰ τὰ λόγια του και μετὰ τίς ἐιδέες του. Τὴ βελούερη αὐτὴ οὐσία τῆς ἀρχαίας τραγωδίας δυστυχῶς ὡς τῶρα τὴν ἀγνόησαν πολλοὶ δάσκαλοι και σκηνοθέτες τοῦ θεάτρου γι’ αὐτὸ και τίς παραστάσεις τους δὲν τίς διέκρινε παρά ἀκνησία και μούχλα. Ἀπὸ τίς πρῆσιότητες αὐτὲς εἶχε λείψει τὸ ἰσχυρὸ πνεῦμα τοῦ σκηνοθέτη, ποὺ θὰ ἔφτανε ὡς τίς

ρίζες τοῦ ἔργου γιὰ ν’ ἀνοίξῃ τὸ μυστικὸ φεγγίτη ἀπ’ ὅπου θὰ ξεχύνονταν ἡ συγκλονιστικὴ πνοὴ τοῦ μεγάλου ποιητῆ, ποὺ δὲν εἶναι παρὶ αὐτὴ ἡ τραγικὴ πνοὴ τῆς ζωῆς, ποὺ φωλιάζει σὲ κάθε ἀξιο ἔργο. Ἀκριβῶς δὲ τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ «Οἰδίποδα» στὸ Ἑθνικὸ Θέατρο στὸ γεγονός: αὐτὸ ἀφαιλεται: Τὸ ἔτι δρέθηκε ὁ ἄνθρωπος, ὁ βαθὺς στὴ γνώση τῶν μυστικῶν τῆς ἀρχαίας κληρονομιάς, ποὺ μετὰ περίσσια δύναμη ἔφτασε ὡς τίς πηγές, ἀπ’ ὅπου ἔφερε σὲ φῶς, μετὰ ὕλικὴ διαύγεια, τίς ἀξίες τῆς Ζωῆς ποὺ αἰχμαλώτισε ὁ ποιητὴς και ποὺ θὰ μείνουν ἀσάλευτες μ’ ἕλες τίς μεταμορφώσεις τῶν γενεῶν. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ Φῶτος Πολίτης. Μετὰ τὸ ἐλληνοθρεμμένο εὐχθεῖα ταλέντο του ξανάφερε στὴ δόξα τοὺς ἀξίες ποὺ πήγαιναν νὰ θαφτοῦν κάτω ἀπὸ τὴ σύγχρονη πνευματικὴ στρέβλωσι ποὺ μᾶς δέρνει. Μετὰ τὴ νίκη του αὐτὴ ὁ κ. Φῶτος Πολίτης ἀπάτισε τὸ φόρο τῆς εὐγνωμοσύνης του πρὸς τὸ μεγάλο του ἀδηγητὴ—τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πνεῦμα!

Ποιὰ μεγαλύτερη ἐκανοπόηση ἀπ’ αὐτὴν μπορεῖ νὰ ποθῆσει ἕνας πραγματικὰ πνευματικὸς ἄνθρωπος;

Πέλος Κατσέλης